

LA COL·LECCIÓ DE PERGAMINS DEL MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA DE MATARÓ

Enric Subiñà i Coll

La col·lecció de pergamins, la situaríem com un dels fons més importants que es custodien al Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró. En total, sumen prop de 1.300, sens dubte, una quantitat molt destacable a l'abast de molt pocs arxius públics. El conjunt està format per la suma de quatre importants col·leccions: Església, Marfà, Adan i Milans del Bosc, juntament amb d'altres amb menor quantitat, com ara els fons Marià Ribas o Bellot. Una de les tasques més importants a fer és el seu regest, que, en tractar-se de tal quantitat, és molt laboriós, però que posaria a l'abast de tots els estudiosos documents claus per estudiar l'època baix medieval i els primers segles de l'època moderna al Maresme i, de retruc, a les zones localitzades de Catalunya. De moment, s'ha iniciat per classificar-los i ordenar-los per col·leccions, sempre seguint el model cronològic, la qual cosa ha permès de numerar-los, a fi de facilitar les seves cites i localitzacions. També s'han començat a regestar els d'època medieval centrats en el Maresme central, bàsicament, Mataró o Argentona, que s'aniran ampliant a la resta de zones geogràfiques i a l'època moderna.

FONS ESGLÉSIA

Amb aquest nom, coneixem els 384 pergamins que formaven part de l'arxiu de la parròquia de Santa Maria de Mataró i es van integrar al MASMM en el moment de la seva creació. Analitzant el conjunt, queda clar que tan sols es conserva una petita part dels que deuriem configurar l'arxiu eclesiàstic, sobretot, pel que fa a l'època medieval, de la qual no se'n conserva cap anterior al segle XIII.

La xifra conservada per segles és:

XIII	-	5
XIV	-	42
XV	-	45
XVI	-	163
XVII	-	127
XVIII	-	2

De tot el fons, destacariem el pergami de la concessió de la meitat del delme del peix, de les pinyes i de les glans, feta pel rector de Santa Maria de Mataró, del 1297¹, que és el segon més antic del fons de la pròpia parròquia, si exclouem els forans, que en aquest cas seria un pergami d'Olivella del 1277. El primer és la venda d'una feixa de terra al veïnat de Valldeix (Mataró) del 1287.

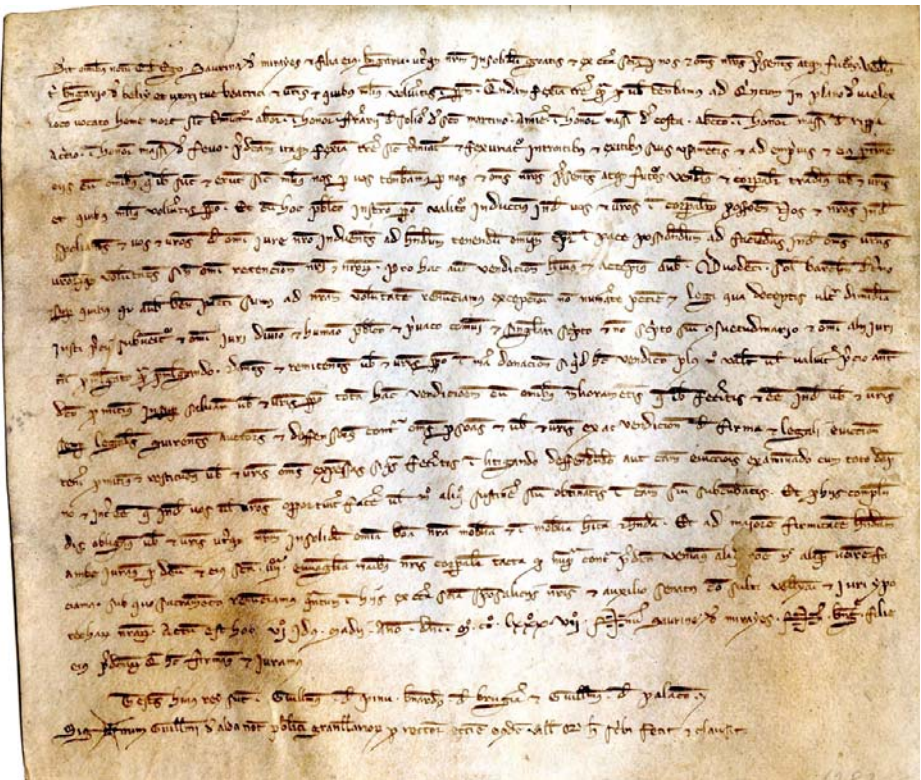
També destacariem dos pergamins, tots dos trasllats d'inicis del segle xv, de la venda de la *domus* de Cabrera del 1387, uns quants documents sobre el benefici de sant Esteve de Santa Maria de Mataró entre els segles xv i xvi i la resta de temàtica molt variada. Geogràficament, destaquen els del Maresme (Vilassar, Cabrera, Argentona, Caldes d'Estrac, Sant Andreu de Llavaneres...), de Barcelona i d'altres zones del Principat.

Entre la part que diríem forana, destacariem un conjunt de vint-i-cinc pergamins centrats bàsicament a Olivella (Garraf) i Vilafranca (Alt Penedès). La seva característica és que són força antics, tres del segle xiii i tretze del segle xiv.

També hi ha una dotzena de pergamins que fan referència a Sant Esteve de Palautordera (Vallès Oriental), la majoria del mas Record, datats entre el segle xiv i xvi. Finalment, també identificariem un petit conjunt de pergamins centrats a la Sala, mas de Sant Feliu Sasserra (Bages), dels segles xiv i xv.

Concessió de la meitat del delme del peix. 1297.
MASMM, Pergamins, Església, núm. 5.

Venda d'una feixa de terra a Valldeix (Mataró). 1287.
MASMM, Pergamins, Església, núm. 3.

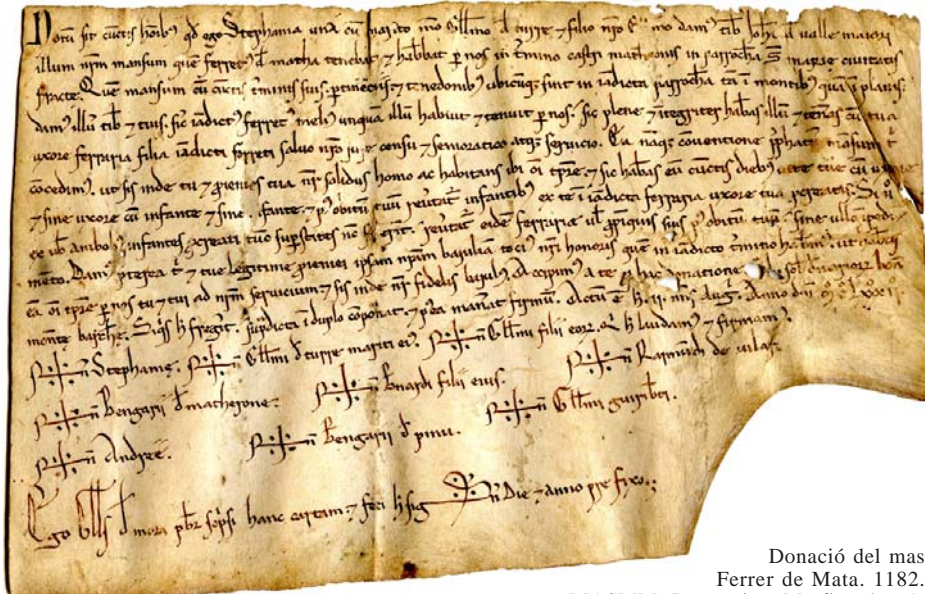
MARFÀ

Els pergamins Marfà² són un conjunt de tres-cents noranta-tres pergamins que Antoni Marfà i Serra trobà dins un baül, en un fals sostre de la casa situada a la Riera, xamfrà amb el carrer d'Argentona, en la vorera de dalt. Aquests pergamins són, principalment, el fons de tres importants masos de Mataró, can Tria i can Portell del veïnat de Valldeix, i can Fogueres del Torrent, actualment dins el nucli urbà³. Buscant un nexa d'unió històric entre les tres masies, vam documentar que, a inicis del segle XIX, havien estat totes del mateix propietari, l'Anton Torras i Mataró, notari de Mataró i ciutadà honorat de Barcelona. L'avi d'Anton, Jaume Torras i Lladó, s'havia casat el 1710 amb Teresa Tria, hereva del mas Tria de Valldeix. Per la seva banda, l'Anton Torres s'havia casat el 1802, en segones núpcies, amb Raimunda Trilles, vídua de Salvador Massot Portell i Fogueres, propietari dels masos Portell i Fogueres. Per un pacte amb el primer hereu de l'herència Portell i Fogueres, el 1803, aquestes heretats passaren a mans d'Anton Torras. Però, què hi feien aquells pergamins en la casa de la Riera? El senyor Marfà l'havia comprada a la senyora Josefa Labori Martínez, la qual la

posseïa, en una meitat, com a hereva del seu germà polític Casimir Boter i Torras i, en l'altra, com a hereva de la seva germana Carolina. Alhora, Casimir Boter la posseïa com a hereu del seu avi Desideri Torras i Golorons, que era fill d'Anton Torras i Mataró, el propietari de les masies i de la seva documentació. El pergami més antic de la col·lecció Marfà és del 1182, que és la donació del mas Ferrer del veïnat de Mata (Mataró) a Joan de Vallmajor.

- XII - 1
- XIII - 17
- XIV - 78
- XV - 62
- XVI - 176
- XVII - 58
- XIX - 1 (1806)

Aquest conjunt documental està centrat, gairebé en la seva totalitat, a Mataró i la seva àrea d'influència. Ens permet, de manera molt exhaustiva, de resseguir aquestes tres famílies i les seves propietats des d'inicis de la baixa edat mitjana fins al segle XVII, ja que hi ha la majoria de la documentació que van generar: testaments, vendes, àpoques, confessions, dots i matrimonis, etc. En la col·lecció també hi ha pergamins forans, que es desconeix com van arribar a integrar aquest fons, com un petit conjunt de set pergamins que fa referència a un molí de Caldes de Montbui, el molí de Boixets, entre els segles XIV i XVI, o els testaments de quatre membres de la família Canyamars, de la parròquia de Sant Esteve de Canyamars (Maresme) entre els mateixos segles.

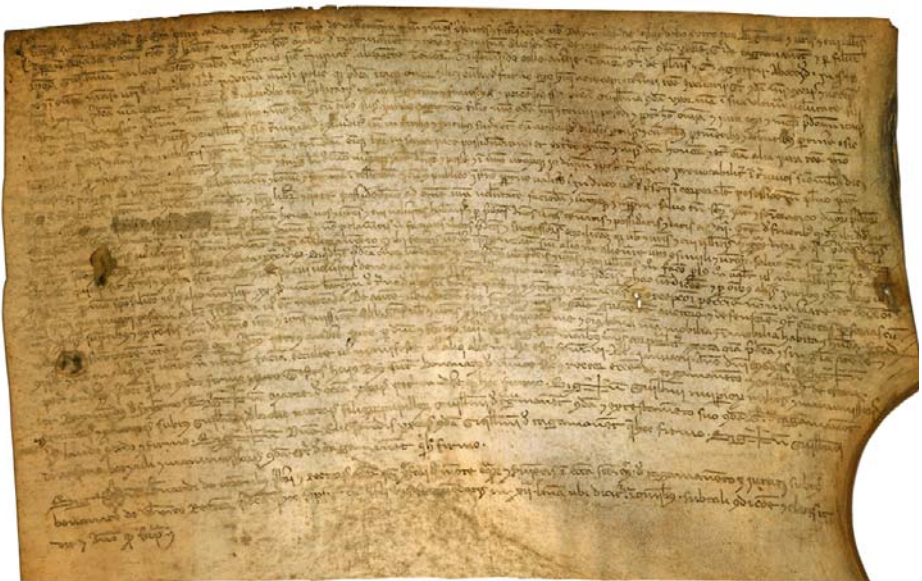
Donació del mas Ferrer de Mata. 1182. MASMM, Pergamins, Marfà, núm. 1.

ADAN

Els pergamins Adan són un conjunt de 308 pergamins que formen part de la col·lecció de Lluís Adan i Ferrer. D'entre tots, destacariem un gran pergami del 1527, que és la unió de deu pergamins cosits que donen una longitud total de 6,6 metres⁴. Es tracta de la presa de possessió de les jurisdiccions dels vescomtats de Cabrera i Bas per part de Federique Enríquez, almirall major de Castella i vescomte de Cabrera i de Bas.

En tractar-se d'una col·lecció que no té un sol origen, sinó que el seu propietari els ha anat incorporant en diferent fases, tampoc té una zona geogràfica molt concreta, tot i que predomina el Maresme. Si prenem en consideració la vila o ciutat on s'han signat els pergamins, destacariem Mataró amb 85, Barcelona amb 66, Cabrera amb 39, Vilassar amb 22, Palafrugell amb 19, Tagamanent i Granollers amb 11 o Argentona amb 7. També n'hi ha d'Arenys, Premià, Ripoll, Banyoles, Torroella, Sant Celoni, Tiana, Vic, La Garriga o Llinars del Vallès. La cronologia de la col·lecció és la següent:

XIII	-	3
XIV	-	23
XV	-	67
XVI	-	150
XVII	-	61
XVIII	-	3
XIX	-	1

Venda d'una peça de terra a Tagamanent. 1212. MASMM, Pergamins, Adan, núm. 1.

o de la família Padró. Se n'han identificat trenta-tres com a procedents d'aquestes dues famílies, dels quals deu són del segle xv, catorze del xvi i nou del xvii. Un dels pergamins destacats d'aquest fons, és el nomenament fet el 1570 a Pere Agustí Reniu com a familiar de la Santa Inquisició.

3. Fons Vilardebò: El seu origen és en la masia homònima del municipi de Tagamanent (Vallès Oriental). S'han identificat vint-i-dos pergamins procedents del mas, el més antic dels quals data del 1212, que, alhora, és el més antic de tota la col·lecció Adan. Es tracta de la venda d'una peça de terra a Tagamanent feta a Ramona de Vilardebò, propietària del mas Vilardebò. De la resta, en destacarem sis del segle xiv i sis del xv, i la majoria estan fets a la mateixa parròquia de Santa Maria de Tagamanent, tot i que també n'hi ha de Granollers i altres parròquies veïnes.

MILANS DEL BOSCH

És el fons produït per la família Milans del Bosch, propietària del mas homònim de Sant Vicenç de Montalt (Maresme), actualment convertit en activitat d'hostaleria sota el nom de Castell de l'Oliver.

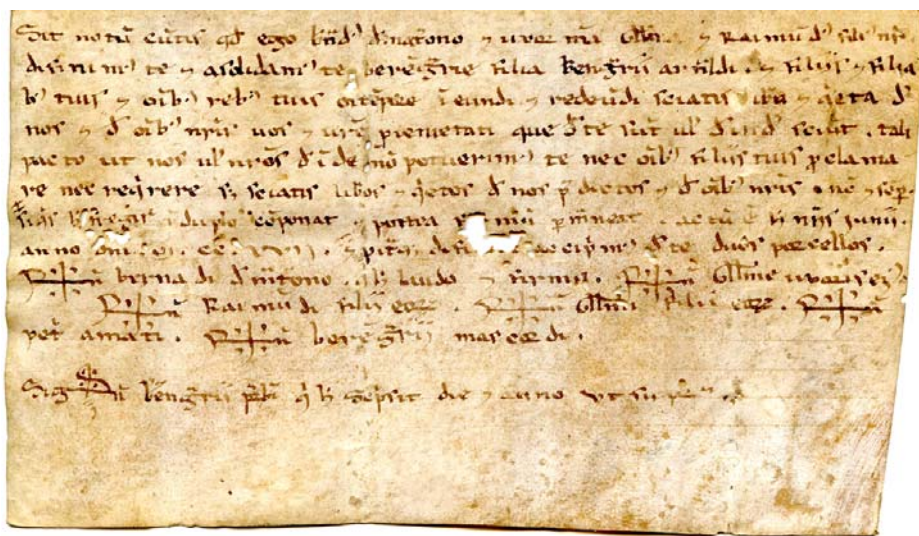
En total, es compon de vuitanta-un pergamins, amb uns límits cronològics que van del 1288 al 1645: dos del segle xiii, dos del xiv, cinc del xv, trenta-set del xvi i trenta-cinc del xvii. La gran majoria d'ells són produïts a Sant Vicenç de Montalt, però també n'hi ha d'Arenys, Mataró o Barcelona.

MARIÀ RIBAS

Aquesta col·lecció de pergamins fou donada per Marià Ribas i Bertran (1902-1996), gran historiador i arqueòleg mataroní, que recentment ha entrat en la galeria de Mataronins Il·lustres.

El fons sembla provenir de la família Mataró, documentada a la vila des del segle xii⁶, amb importants càrrecs com la Batllia del castell, que van mantenir fins que, al segle xv, va passar a jurisdicció reial. Això, es dedueix per quan en molts dels pergamins els protagonistes són membres d'aquesta família i en algun d'ells, al darrere, en tinta i lletra, segurament del segle xviii, es pot llegir el cognom Rafart, que van emparentar i succeir als Mataró a partir del 1787⁷.

La componen un total de vint-i-un pergamins, el més antic del 1217 (enfranquiment que fa Bernat de Mataró i la seva família a Berenguera Arnau) i el més modern del 1655. Malgrat ser un fons petit en quantitat de pergamins, sí que es destaca la seva antiguitat: cinc del segle xiii, quatre del xiv, quatre del xv, tres del xvi i cinc del xvii.

Enfranquiment fet per Bernat de Mataró a Berenguera Arnau. 1217.
MASMM, Pergamins, Marià Ribas, núm. 1.

CAN BALLOT

Aquest fons prové del mas Ballot d'Argentona (Maresme), masia situada al veïnat de Lladó que, en època medieval, es coneixia com a can Ametller i que fou comprada, el 1637, per Jaume Ballot del veïnat del Cros, de la parròquia d'Argentona⁸.

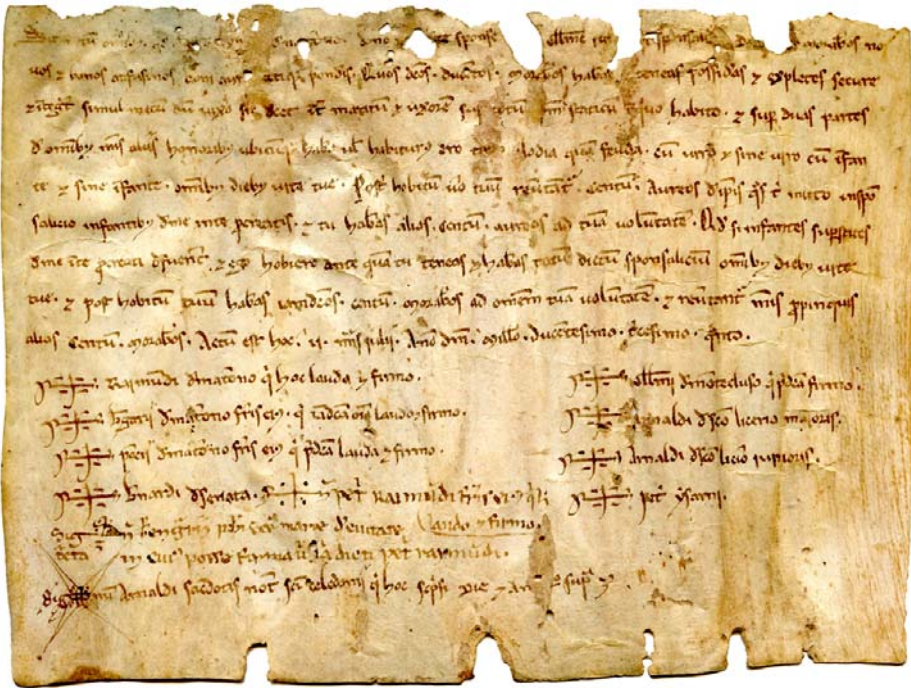
Es tracta de tretze pergamins amb uns límits cronològics que van des del 1337 al 1644: dos del segle XIV, tres del XVI i vuit del XVII, molts dels quals no tenen referència clara amb la masia, com ara la venda d'un censal mort feta per la Universitat de Sant Pere de Riudebitlles (Garraf) al monestir de Santa Maria de Montserrat.

AUGUST RIBAS

El senyor August Ribas i Mustarós⁹ va fer donació de dos pergamins i el fragment d'un altre.

El més interessant és una donació per núpcies del 1235 de Ramon de Mataró a la seva muller, i que probablement tindria el mateix origen que molts dels pergamins de Marià Ribas, el mas Mataró. L'altre és un debitori de legítima fet a Calella el 1521 i el fragment data del 1380 a Girona.

Donació per núpces de Ramon de Mataró a la seva muller. 1235.
MASMM, Pergamins, August Ribas, núm. 1.

PARRÒQUIA DE SANT PAU

D'aquesta parròquia de Mataró, conservem un fragment de pergami del 1492, que és una donació de trenta-cinc lliures de Barcelona, feta per Narcís Juyol i la seva muller Agustina, de la parròquia de Sant Iscle de Vallalta, a la seva filla Antònia, en concepte de legítima paterna i materna pel seu matrimoni amb Antoni Fornells de la parròquia de Sant Julià d'Argentona.

LLUÍS TERRICABRES

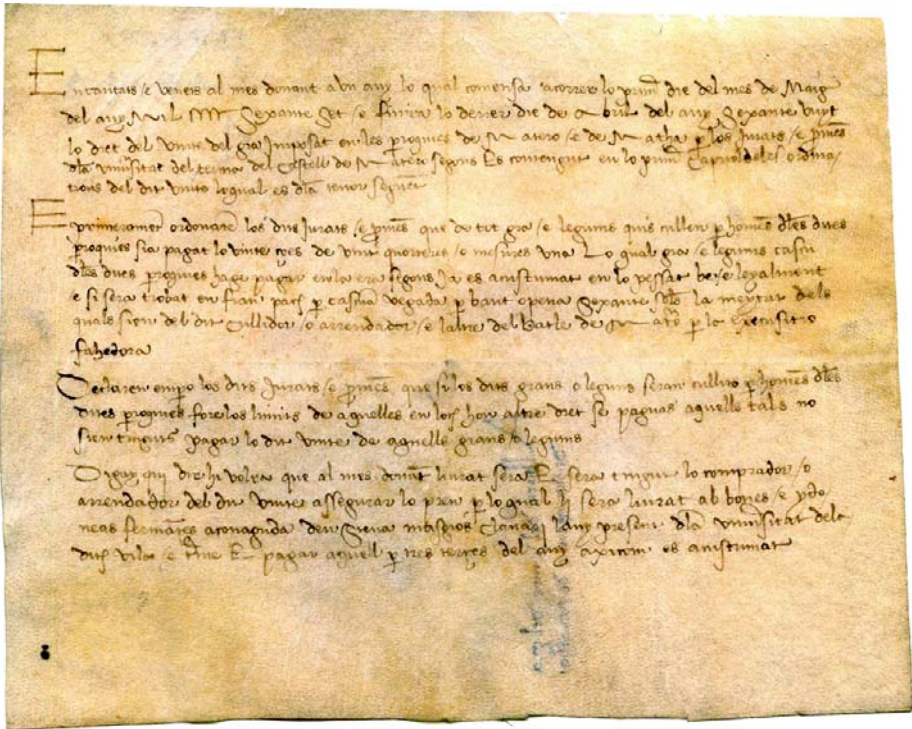
El senyor Lluís Terricabres i Molera va fer donació d'un pergami del 1631, que és l'establiment de dos patis de terra per edificar casa a Arenys de Munt fet per Montserrat Pons, propietari del mas Pons de dita vila.

RAFAEL SOLER

El senyor Rafael Soler i Fontrodona, membre del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, traspasat el 2014, va fer donació d'un pergami del 1411, que és la venda d'un camp a Argentona feta per Guillem Bruguera de Dosrius a Francesc Rispau d'Argentona.

FERRER I CLARIANA

De Lluís Ferrer i Clariana, que va fundar el 1943 l'Obra de Sant Francesc, gènesi de l'actual Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, tenim un interessant pergamí del 1467, que són les condicions o taba del dret del vintè de les collites que es cobra a les parròquies de Santa Maria de Mataró i Sant Martí de Mata per la Universitat de Mataró.

Taba del dret de vintè de les collites de Mataró i Sant Martí de Mata. 1467. MASMM, Pergamins, Ferrer Clariana.

NOTES

- 1.- Aquest document fou mostrat en l'exposició *Documentació, plànols i projectes*, que es va fer a la seu del MASMM el 2008, any del mil·lenari de Santa Maria de Mataró. *Fulls del MASMM*, núm. 92, 2008.
- 2.- ENRIC SUBIÑÀ I COLL, «Els Torres, tres generacions de notaris (1744-1849) i els pergamins Marfà», *XIV Sessió d'Estudis Mataronins* (Mataró 1997).
- 3.- Can Tria, que actualment es coneix com a can Torres, està situada en la carretera que porta al complex esportiu Laru; can Portell es troba a l'inici del veïnat, al costat del polígon industrial de Vallveric; can Fogueres es troba en la baixada d'en Massot, núm. 17.
- 4.- JOSEP M. PONS GURI, «Les jurisdiccions dels vescomtats de Cabrera i Bas, l'any 1527», *Revista de Dret Històric*, núm. 1 (2001).
- 5.- Melcior Tria i Reniu, burgès honrat, es va casar el 1621 amb Mariàngela Padró. El seu fill i hereu seria Josep Reniu i Padró, el primer en portar aquests cognoms units. P. MOLAS I RIBALTA, *Societat i poder polític a Mataró (1718-1808)*, Premi Iluro 1972, 199.
- 6.- Ramon de Mataró accepta el 1150 la comanda del castell de mans de Berenguer de Paladol. CORAL CUADRADA, *El Maresme medieval: hàbitat, economia i societat, segles X-XIV*, Premi Iluro 1987, 364.
- 7.- Manuel Rafart, argenter originari de Vilassar, va casar el 1745 amb Maria Teresa Mataró, filla de Salvador Mataró, notari i germana del darrer hereu, Antoni Bonaventura Mataró i Reimir, mort sense descendència del 1787. MOLAS, *Op. cit.*, 192.
- 8.- LLUÍS BONET I GARÍ, *Les masies del Maresme*, CEC, Ed. Montblanc (Barcelona 1983), 421. Actualment, es coneix com a can Ballot-Gallifa, es troba situada al final del passeig del Baró de Viver i ha estat d'actualitat darrerament quan el Centre d'Estudis Argentonins i l'Entitat Natura van denunciar el mal estat de la coberta, parcialment enfonsada, i que la Sareb (successora de Caixa Catalunya en béns immobiliaris) com a propietària no en tenia cura.
- 9.- No tenia cap relació de parentesc amb Marià Ribas i Bertran.